

IN MEMORIAM

ПЕТАР ШЕРОВИЋ

Када смо 17. децембра прошле године прослављали 80-годишњицу Петра Шеровића добар дио учесника ове спонтане и дирљиве прославе није могао мислити да им је ово посљедње виђење и састанак с њим. Истина, посљедње три године је побољшавао, прошлог љета његова болест била нагло погоршала, али се иза тога опоравио, и тако опорављен радосно прихватио предлог, да се прослава његове 80-годишњице изврши у његовом дому у Бијелој.

Његово држање на овој прослави — и као слављеника и домаћина — било је какво је само било њему својствено. Опростили смо се од њега двоструко радосни: што смо видјели да је његово здравствено стање задовољавајуће, и због тога што је ова скромна првслава задовољила и њега и нас.

Али се од нове године његово стање почело поново погоршавати. То је било посљедње раздобље његове болести које је завршило смрћу, 2. априла о. г.

Пратећи животни пут Петра Шеровића може се рећи да га је од најраније младости усмјеравао научном раду, али прилике и околности, које су га кроз живот пратиле, потискивале су га са тог пута.

Потијече од имућније поморско трговачке породице из Бијеле која се истицала скромношћу и радиношћу. Петар је као најстарији син — по обичају тих времена — требао да послѣје завршене основне школе, трговачке праксе о краћег трговачког школовања, постане помоћник своје оцу — касније и замјеник — у трговачким пословањима. Али њежније здравље, а и велика љубав за књигом, довели су га 1897. године у први разред гимназије у Котору која је била класична као и остале у тадањој покрајини (Далмацији (Дубровник, Сплит и Задар). Которска гимназија се међу њима истицала. Са одабраним професорским кадром, са свега око 160 ученика, у вишим разредима — који су бројили од 10 до 15 ученика — предавања су личила на научне семинаре. Шеровић је кроз свих осам година био одличан ученик, али се највише истицао у класичним језицима (латинском и грчком) и историји. Зато се и очекивало да ће послѣје матуре наставити на филозофском факултету. Међутим он се определио за право. За ово је — у овом времену — било више разлога. Завршен филозофски факултет могао је једино дати мјесто професора у средњој школи, а та мјеста за наше људе нијесу била сигурна, јер су често долазили у сукоб са аустроједиским просвјетном политиком, и због тога бивали премјештани и отпуштани. Међутим завршене правне науке омогућавале су много шире и слободније поље кретања.

Али се Шеровић и као правник у Бечу био уско повезао са југословенском катедром и слушао предавања Константина Јиречека, Ватрoслава Јагића, Милана Решетара и Матије Мурка.

Још као средњошколац почиње показивати интерес за наше културно-историјско наслеђе. Међу старим књигама цркве св Госпође у Бијелој пронашао је Октоих цетињски и своје мјештане упознао са његовом историјском драгоценшћу.

Као студент сарађује у листовима: БОКА — Котор, СЛОВЕНСКА МИСАО — Трст, ЗАСТАВА — Нови Сад и ТРГОВИНСКИ ГЛАСНИК — Београд.

Послије завршетка студија, у јесен 1913. године, постављен је за приправника Окружног суда у Котору. Опредијелио се за Воку јер је необично волио свој родни крај и желио да му помогне. Већ тада је добро знао какво историјско богатство лежи — скоро недируто — у просторијама поменутог суда у којем је почињао своју каријеру.

Овакве његове планове прекида I свјетски рат, по чијем завршетку — у измијењеним приликама — прелази у управну службу. Прво његово послужератно стажиње намјештене било је у Новом Саду у Инвалидском одјеку за Војводу. Овдје му се пружила погодна прилика да заоре прве шире бразде на научном пољу. Одмах постаје агилан сарадник Матице српске и њеног „Љетописа“. Са Станојем Станојевићем, Димитријем Руварцем и Димитријем Кириловићем оснива Историјско друштво Војводине и постаје ревностан сарадник његовог „Гласника“. Већ од раније је сарадник едисије САН „Стари српски записи и натписи“.

Новосадска средина дала му је прилике за активан публицистички и научни рад. Његова јавна предавања о мору и приморју, поморској историји побуђују велики интерес. Одавле је написао већи број чланака у сплитској ревији „Јадранска стража“ и новосадској „Застави“.

Укидањем поменуте установе, у којој је радио, морао је напустити Нови Сад. Од 1927. године па до почетка II свјет. рата био је срески начелник најдуже у Котору и Хрв. Костајници, за краће вријеме у Шибенику и Макарској. Чести премјештаји успоравају темпо његове научне дјелатности, али је не прекидају.

За вријеме службовања у Хрв. Костајници 1931. године организовао је успјелу „Господарско-културну изложбу“ која је приказана у засебној едисији у којој је најглавнији Шеровићев рад „Град Костајница и костајнички срез у прошлости и садашњости“. За овакав рад био је изабран за почасног грађанина поменутог града.

Врло су плодне године Шеровићеве дјелатности од његовог поновног доласка у Котор па до 1940. године. Године 1933. оснива Народни универзитет Боке Которске — чији је био предсједник — и у њему окупља све интелектуалце и јавне раднике. Програмира се, и успјешно спроводи, просвјетно-културна и привредна обнова овог краја. Захватио је и повезао са градом најзабитаја села. Предходница му је, а и сталан пратилац „Глас Боке“, седмични лист за привреду и просвјетна питања, који је покренут у новембру 1932. и излази непрекидно до марта 1941. О овоме листу требало би посебно говорити. Реалан и позитиван правац његовог писања служио нам је за многа искуства у нашој послужератној социјалистичкој изградњи. Окупио је и активизирао све људе, до тада уходане у публицистичком раду, али и лијеп број млађих људи који су тада почињали да оштра своја пера.

Убрзо се указала потреба за покретањем једне научно-културне ревије. Њу је покренуо Народни универзитет. Технички скромна, али богата разноврсним, квалитетним и одабраним садржајем. Први број је изашао 7. X 1934. а последњи 1. XII 1940. године. Свега је изашло 9 свезака. Писање „Гласника“ најбоље документује рад и успјех широко заснованог програма Народног универзитета којему Шеровић није био само предсједник већ агилни и неуморни радник који је у свему предњачио. Он је овој едисији дао највише својих научних радова и највише се бринуо за њено финансијско обезбеђење. О овој едисији требало би посебно писати, али поменућемо најважније. Гласник Народног универзитета даје — може се рећи — прва шира сазнања о значају и богатству културно-историјских споменика Боке Которске. Исто тако зналачки и документовано пише о потреби културно научних установа које би требало основати. Ово је потијецало из пера Петра Шеровића, али бриљантан увод била је: „Прва културно-историјска изложба Боке Которске“ у октобру 1934. године у Котору, коју је организовао Народни универзитет, а Шеровић био главни иницијатор и пројектант. На овој изложби заблистало је дотле невиђеним сјајем још очувано богато културно-историјско наслеђе овога краја, први пут прикупљено на једном мјесту.

Све ово рат је прекинуо, али су овакав рад и искуство много послужили у нашој послеријатној културно-научној обнови. Петар Шеровић је од 1949. године, па на овамо, не само видио реализацију својих планова већ је био и један од оснивача и сарадника данашњих музејских и архивских установа у Боки.

Одмах је ступио у сарадњу са сродним установама на Цетињу, нарочито са Заводом за заштиту споменика културе, Историјским институтом и његовом едицијом „Историјски записи“. Већ у броју 1—2 је његов рад „Прилози за проучавање народног живота у Боки Которској у прошлости“. Од тада до недавно дао је Историјским записима око четрдесет радова.

Шеровић је у ратним годинама напустио Котор и стално се настанио у Бијелој. Када је 1947. Котор посјетио — сада покојни — др Илија Синдик ради успостављања садањег Историјског архива, било је опште мишљење да се Шеровићу понуди положај директора, али је он то одбио, јер је већ био одлучио да се потпуно посвети науци. И заиста, од тада па до прошле године — када га је болест почела у томе спријечавати — пада најплодније доба његовог научног и културног рада.

За сада није било могуће дати библиографију његових радова. Из библиографске грађе која нам је сада при руци, а која је непотпуна, број његових радова подијељен по струкама изгледао би:

Археологија	—	—	—	—	—	—	6
Етнографија, етнологија, фолклор	—	—	—	—	—	—	7
Епиграфика	—	—	—	—	—	—	8
Историја	—	—	—	—	—	—	47
Историја црквена	—	—	—	—	—	—	16
Историја књижевности	—	—	—	—	—	—	5
Историја поморства	—	—	—	—	—	—	30
Историја права	—	—	—	—	—	—	8
Историја умјетности	—	—	—	—	—	—	8
Културно-историјско наслеђе	—	—	—	—	—	—	16
Критике, прикази, осврти	—	—	—	—	—	—	12

Вјерујемо да ће коначно испитана и обрађена библиографија показати још неколико десетина радова научно-популарног карактера расутих по разним новинама. Такође још није могуће рећи што је све оставио у рукопису. Знамо толико, да је годинама истраживао поријекло и миграције бокелског становништва из које тематике је дао свој запажени рад: Бијела у Боки Которској (Старине и поријекло становништва) Споменик САН CV 1956. стр. 179).

Важио је као изврстан познавалац наше иконографије. Пронашао је од XVII до прве половине XIX вијека 11 иконописаца из рисанске породице Даскаловића—Димитријевића—Рафаиловића, заслужне сликарске школе која је — и послеје најезде слика млетачке школе у Боки — смјело одржала умјетничку традицију нашег завичаја...

Поред већ поменутих едиција Шеровићеве радове су штампали: Старинар арх. друштва — Београд; Гласник земаљског музеја — Сарајево; Братство друштва св. Саве — Београд; Гласник Српске патријаршије — Београд; Књижевни сјевер — Суботица; Народна старина — Загреб; Гласник етнографског музеја — Београд; Вијесник за археологију и историју далматинску — Сплит; Поморска енциклопедија и Енциклопедија Југославије; Поморски зборник — Задар; Југославија — Београд; Историјски часопис — Београд; Прилози за књижевност, језик, историју и фолклор — Београд; Православна мисао — Београд, Наше море — Дубровник, Музеји — Београд) Годишњак поморског музеја — Котор објавио је 25 радова.

Овдје не помињемо разне научне радове које је добијао на рецензију ни многобројне новине — седмичне и дневне у којима је сарађивао.

Када је научна екипа Српске академије наука 1951. и 1952. године проучавала и истраживала Боку Которску, Шеровић је био њен члан и врло користан сарадник. Године 1954. изабран је за члана Историјског института, а више пута био је биран за подпредсједника и члана управе Историјског друштва СР Црне Горе. Приликом оснивања Друштва за проучавање и унапређивање поморства Југославије 1962. године, Петар Шеровић је изабран у првој групи радних чланова.

Петра Шеровића су, поред оволике активности ресиле разне врлине а највише скромност и урођена отменост духа у опхођењу са људима. Био је отворена књига за разноврсне научне проблеме. Његова кућа у Бијелој постала је нека врста научног центра коју су посећивали многи људи жељни сазнања о прошлости Боке, почев од предсједника Српске академије наука, многих професора, научних радника и студената. Можемо се сложити са констатацијом једног говорника који је на прослави 80-годишњице, између осталог за Шеровића рекао, да је „један од најплоднијих домаћих писаца посљедњих деценија XX вијека, а који никада није тражио своје лично добро, него добро свога народа“.

На спроводу и сахрани Петра Шеровића у Бијелој 4. априла присуствовало је мноштво родбине, пријатеља, сарадника и поштовалаца. У име Историјског друштва, Друштва историчара Црне Горе као и Историјског архива и Поморског музеја у Котору с покојником се опростио дон Нико Луковић; у име Општине херцеговске проф. Велимир Радовић, Мјесног ССРН Бијела — Тодор Тодоровић; Црквене општине — Бијела — прото Марко Николић, и проф. Предраг Ковачевић од стране пријатеља и сарадника.

Игњатије Злоковић